

Båndlav

Usnocetraria oakesiana

Rødlistet art

Båndlav er en gulgrønn bladlav som kun er kjent fra Storebølingen ved Norefjell i Krødsherad. Der vokser den sparsomt på noen få trær i en bekkekløft og en nærliggende gransumpskog. Arten ser ut til å være knyttet til ganske tett og mørk granskog med stabilt høy luftfuktighet og langvarig, tykt snødekke. Den opptrer hyppigst ved basis av eldre grantrær.

Status
Kategori kritisk truet (CR) på Norsk rødliste for arter 2010.

Eneste kjente forekomst av båndlav i Norge er ved Krøderen i Buskerud.

faktaark

Kjennetegn

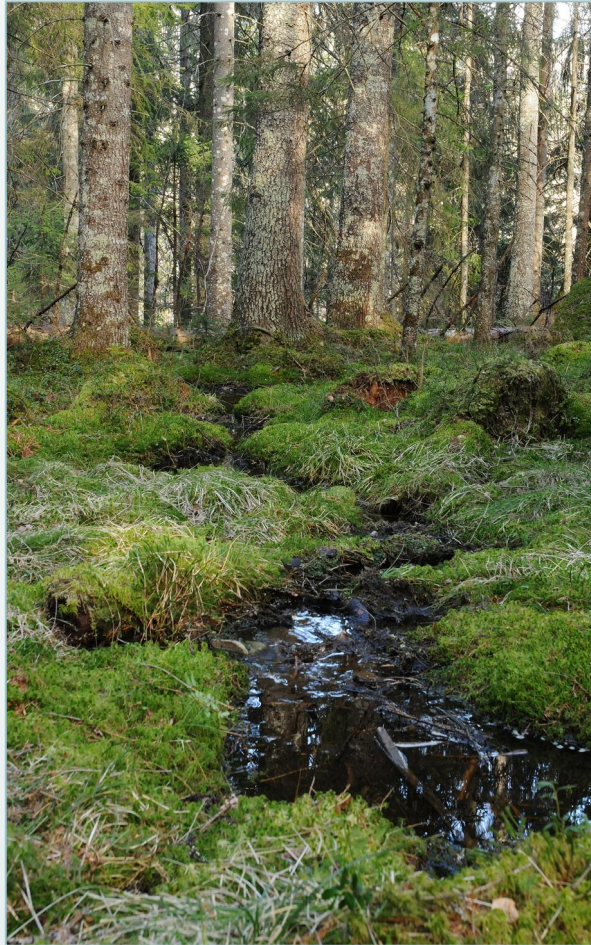
Båndlav er en liten bladformet lav som vokser tiltrykt, men ganske løst festet til substratet. Lavthalluset består av dypt innskårne, ganske smale og tilnærmet jevnbrede lober, med soral langs kantene (kantsoral). Oversiden er gulgrønn, glatt og litt glinsende. Undersiden er lys brun til nesten hvit, smårynket, og har spredtstilte rhiziner. Margen er hvit. Langs lobekantene (ofte på soralene) finnes korte, svarte utvekster (cilier) med pyknidium i spissen. Pyknidiene produserer trådformete konidiesporer som måler ca $10 \times 1 \mu\text{m}$. Fruktlegemer (apothecier) er ikke kjent i norsk materiale. Båndlav kan forveksles med flere vanlige lavarter i Norge, spesielt papirlav *Platismatia glauca*, kruslav *Tuckermanopsis chlorophylla* og gullroselav *Vulpicida pinastri*, men skiller likevel på flere karakterer. For eksempel produserer båndlav til forskjell fra de to førstnevnte usninsyre (gulgrønt pigment), og til forskjell fra gullroselav mangler vulpinsyre (svovelgult pigment).

Utbredelse

Båndlav er en boreal art som er vidt utbredt på østkysten av Nord-Amerika, fra Lake Superior i vest til New Brunswick (Canada) i nord og Georgia (USA) i sør. I Asia er den rapportert fra Japan, Kina, Nepal, Russland, Sør-Korea og Tyrkia. I Europa er den kjent fra Italia, Slovakia, Slovenia, Tyskland, Ukraina og Østerrike. I Norge ble arten først påvist i 2008, og er foreløpig kun kjent fra denne ene lokaliteten ved Storebølingen, ved foten av Norefjell, i Krødsherad kommune i Buskerud. De nærmeste kjente forekomstene ligger i Schwarzwald i Sør-Tyskland.

Biologi

Båndlav reproducerer vegetativt ved hjelp av soredier, og muligens også via konidiesporer. Kjønnet formering skjer tilsynelatende bare unntaksvis, men apothecier er kjent fra bl.a. Nord-Amerika og Tyskland. Arten er knyttet til høyereliggende barskog i boreal sone. Fra Schwarzwald er voksestedene beskrevet som nedbørrike, kjølige, ganske skyggefulle og med langvarig snødekke. Forekomstene ligger dessuten ofte i nærheten av bekker og fossefall. Habitatbeskrivelsene derfra stemmer godt med forholdene ved Storebølingen i Krødsherad, hvor arten er begrenset til en østvendt bekkekløft med ganske stor vannføring, og en nærliggende gransumpskog. Ved Storebølingen viser arten klar preferanse for nedre stammedel av eldre grantrær i ganske tett men likevel naturskogspreget granskog. Den ble også funnet på stammen av yngre, undertrykte grantrær, på barkløse kvister, og skråttstilt død smågran. Arten er trolig avhengig av et stabilt skogklima med høy luftfuktighet og liten solinnstråling, og er derfor sårbar overfor inngrep som endrer

Habitat for båndlav. Gammel gransumpskog ved Norefjell, Krødsherad.

disse forholdene, slik som hogst eller varig redusert vannføring. Andre nevneverdige lavarter fra kløfta omfatter de luftfuktighetskrevene gammelskogsartene praktlav *Cetrelia olivetorum*, kort trolskjegg *Bryoria bicolor* og rustdoggnål *Sclerpohora coniophaea*.

Bestandsstatus

Forekomsten ved Storebølingen i Krødsherad er den eneste kjente i Norden. Lokaliteten ble inventert relativt grundig i april 2010 for å avklare artens bestandsstørrelse og utbredelse. Den ble da funnet på i alt 18 trær (én bjørk, resten gran). Flest funn ble gjort innenfor bekkeløftformasjonen, i høydelaget mellom ca 250 og 400 moh. Den opptrer svært sparsomt der med kun ett til noen få små thalli på hvert tre. I den nærliggende gransumpskogen ble båndlav funnet på bare to trær, men der virket den til gjengjeld mer vital (flere thalli). Mørketallet for båndlav er vurdert som lite, og det er antatt at arten har mindre enn 50 reproduserende individ i Norge.

Referanser

- Brodo, I. M., Duran Sharnoff, S. og Sharnoff, S. 2001. Lichens of North America. Yale University Press, New Haven & London.
- Global Biodiversity Information Facility. 2010. Species: *Allocetraria oakesiana* (Tuck.) Randle & A. Thell. http://data.gbif.org/species/Allocetraria_oakesiana
- Klepssland, J. T. og Timdal, E. 2010. *Usnocetraria oakesiana* (Parmeliaceae) new to Northern Europe. *Graphis Scripta* 22: 14–17.
- Klepssland, J. T. 2010. Storebølingen. http://biolitt.biofokus.no/rapporter/omraadebeskrivelser/Bekkekloefter2008_Storeboelingen.pdf
- Randle, T., Saag, A. & Obermayer, W. 2001. Cetrarioid lichens containing usnic acid from the Tibetan area. *Mycotaxon* 80: 389–425.
- Thell, A., Randle, T., Kärnefelt, I., Gao, X.-Q. og Saag, A. 1995. The lichen genus *Allocetraria* (Ascomycotina, Parmeliaceae). In: Daniëls, F. J. A., Schulz, M. & Peine, J. (eds): *Flechten Follmann. Contributions to lichenology in Honour of Gerhard Follmann. Geobotanical and Phytotaxonomical Study Group, Botanical Institute, University of Cologne, Cologne*, pp. 353–370.
- Wirth, V. 1995. *Die Flechten Baden-Württembergs, Teil 1*. Eugen Ulmer GmbH & Co., Stuttgart.
- Yazici, K. & Aslan, A. 2002. New records for the lichen flora of Turkey. *Turkish Journal of Botany* 26: 117–118.

Lenker

<http://www.artsportalen.artsdatabanken.no/#/Rodliste2010/Vurdering/Usnocetraria+oakesiana/56219>

<http://www.nhm.uio.no/lav/web/index.html>

<http://borchbio.no/narin/index.lasso?nid=1936>